

TELEGRAFUL ROMANU

Nr 85. ANUL XVI.

Sabiu, in 17/29 Octomvre 1868.

Telegrafu este de done ori pe septemana: joi'a si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditura foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catre expeditura. Pretulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru prime si tieri straine pe anu 12 p. 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru intea ora cu 7. cr. sirula, pentru a doua ora cu 5. cr. si pentru a treia repetire cu 3. cr. v. a.

Congresulu nationalu bisericescu romanu.

Siedint'a a IX-a s'au tienstu in 4/16 Octobre a. c. sub presidiulu ordinariu.

Inceputulu siedintiei la 9 1/4 ore inainte de amedi.

Dupa cetirea protocolulu Dlu dep. Puscaru luandu cuventulu face observare, ca in protocolu se dice, ca la § 7. aline'a 6; s'a decisu, cumca sa se desbata asup'a principiolu alegerilor directe si indirecte, si in urma s'au facutu si votare, ceea ce nu aru fi asi'a, caci eri s'aru fi votatu numai asup'a unei propuneri formulate si proiectate de Dlu dep. Dr. Mocioni; ca adeca sa se lase afara cuvintele; „representantiloru pentru alegere,“ dar' nu s'aru fi votatu asup'a principiolu alegerii directe.

Observarea acesi'a da ansa la o discussiune mai indelungata, la care luara parte DD. deput. Dr. Maniu, Babesiu, Ioanovicu, Branu de Lemeny, Cosm'a, Dr. Galu, cari cu putine exceptiuni aparara testulu protocolulu.

Mai facendu-se unele observari neesentiale, Escelenti'a Sea dlu presiedinte enuntia, ca protocolulu dupa cele propuse din partea mai multoru membrii stabilindu-se ilu dechiara de verificatu.

Dlu dep. Babesiu observa, ca asi'a dara si cele ce sau hotaritu eri sa se ceteasca si verifice.

Escelenti'a Sea Dlu presiedinte aduce la cunoscint'a congresulu, ca au capatatu o hart'a din partea Asociatiunei „Transilvania“ pentru ajutorintia imprumutata. Escelenti'a Sea crede a fi facutu destulu recuisionei acestei asociatiuni, pre care o recunoste si insusi de forte folositoare si cu deosebire in privint'a poporulu nostru, deca se va da notariatulu, ca DD. membrii, care vreau sa cunosca mai de aproape statu'ele si organizatiunea acestei asociatiuni, sa binevoiesca, a ceti harthile aceste.

Dupa incurgerea unei petitiuni prin Dlu dep. din partea comunei bisericesci din Clusiu, privitoria la ajutorarea ei din partea orasiulu, Esc. Sea Dlu presied. pune la ordinea dilei continuarea operatulu comisiunei de 27 si anume capulu III despre epitropiile parohiale.

Dlu deputatu Piposiu propune ca presidiulu sa denumisca o comisiune de doi membrii, care pre candu decurge desbateru sa se insarcineze cu elaboratulu privitoriu la scole si se reporteze apoi congresulu, caci altmintrea statutulu organicu nu aru fi completu, ci aru fi o res infecta, deca aru remane partea privitoare la scole afara.

Dlu dep. Gaetanu luandu cuventulu reflecteza la aceste, ca afla propunerea de nemotivata si propune, ca sa se treca la ordinea dilei (se trece la ordinea dilei).

§. 24, 25, si 26 se primescu fara modificare.

La §. 27 face Dlu dep. Serecinu observare, ca punctulu 2 di §-lu citatu nu se pote aplica la confiniulu militariu, caci aru fi in contra' legiloru sustatatore acolo.

Dlu dep. Aldleanu luandu cuventulu e de parere, ca la finea capulu acestuia, sa se adauge o clausula de intielesulu acest'a: „dispositiunile acestui capu in confiniulu militariu se voru aduce in consonantia pre calea adaptiunei cu ceilalti factori.“

Dupa unele observari facute din partea unoru Domni deputati se primescu §. 27 cu mica modificatiune, asemenea si § 28.

Dlu dep. Babesiu face o propunere, la Capu II. carea se da in scrisu presidiulu, si carea merge intr'acolo, ca lipsindu timpulu pentru o judecare pro-

funda, regularea si organizarea de nou a protopresviteratelor se remana in suspensio pana la congresulu venitoriu.

Dlu dep. Aldleanu reflecteza la propunerea acesi'a, ca considerantele aduse inainte nu stau, caci ocupanduse seriosu cu obiectulu acest'a, l'au studiatu fie-care. Mai incolo comisiunea au avutu inaintea ochiloru operatulu unui barbatu, carele s'au ocupatu dieci de ani cu organizarea bisericii nostre si au facutu studii afunde. Iera priminduse propunerea Dlu dep. Babesiu, nu aru fi foru protoprescu, nu s'aru sci, cum se va intempla alegerea protopresviterulu, si cum sa se imparta instructiile etc. De aceea propune continuarea discussiunei.

Esc. Sea Dlu presiedinte observa ca inca la inceputu dupa ce au predatu elaboratulu seu, au otaritu congresulu, ca vrea sa organizeze tote partile provinciei nostre metropolitane.

Dlu dep. Babesiu observa, ca acesi'a nu au sciutu, si ca nu iea asup'asi responsabilitate.

Se primescu §§ 30, si 31 deschimbati.

La §. 32. face Dlu dep. Mangiuc'a urmatorea propunere:

Dlu dep. Mangiuc'a: Presantite parinte Metropolitite si Presiedinte, si onoratu congresu!

Spre a putea cu temeiu vorbi si de judeca meritulu obiectulu: pentru participarea si a mireniloru in consistoriulu bisericescu, cu sfera de activitate in cause spirituale numite, dupa parerea mea este neincungiatu de lipsa a chiarifica si cunoste ce-va mai de aproape, a) conceptulu numelu biserica; b) causele spirituale (res spirituales) in ce se cuprindu, si c) origin'a si istoria institutulu numitu „consistoriu“.

Mare este Dloru causa de sub intrebare, si graa se vede deslegarea ei.

Eu me rogu de domniele vostre, sa binevoiti, cu privire la insemnata cea mare a obiectulu, a-lu lua sub drepta si neamagita judecare, si a nu constringe absolutu in mesura tempulu si intrebările vitali ale bisericii nostre, cari deca se voru precipita, si nu se voru deslega dupa imperativele recerintie ale tempulu, — potu ave dora si urmari dureroase si daunose pentru biserica, a caroru responsabilitate nu credu ca o va putea lua cine-va asup'asi.

Eu Dloru, me voiu nusi pre catu se pote, si pre catu ierta momentuositate lucriulu, pre scurtu a desvoluta meritulu obiectelor, dupa cum l'amu studiatu eu, si precum mi-amu formatu eu modest'a mea parere.

Intaiu incepu cu biserica, si la intrebarea: ce este biserica? raspunde: biserica este cuprinsulu, poporulu bisericescu si alu preotiloru; acesi'a este definitiunea in intielesu strinsu.

In vechime au fostu pareri, cari de unii pontifici s'a petrecutu si in codicele numitu: Dreptulu canonicu, de dupa cari pareri s'a afirmatu, cumca: preotulu este biserica.

Esc. S. Dlu presiedinte: Este principiu stabilitu in biserica nostra, ca pre biserica preotime o face?

Dlu dep. Mangiuc'a: Spiritulu tempulu au devinsu acesta greutate; insa acesta intarire a purtatu, si deca va mai fi esistandu, porta in sine caracterulu tempuriloru agitati, si mai vechi, in biserica lui Christosu, si eu cugetu, ca din acestu punctu de vedere se pote escusa cu atat'a mai vertosu, fiindu ca prin sciintia, civilizatiune si cultura se vede a fi devinsa deja acesta greutate in biserica, si astadi credu ca suntemu cu totii convinsi, cumca acea famoasa sentintia in biserica: „Salus ecclesiae suprema lex est“,

est o, dicitu acesta sentintia precum de multu s'au si facutu pre aiurea, trebuie sa se intregiesca asi'a: „Salus ecclesiae, idest populi ecclesiastici, suprema lex esto“, adeca: Salute ori fericirea bisericii, va sa dica a poporulu bisericescu, este cea mai de fronte, suprema lege. Si in acestu intielesu, credu eu ca aru trebui orenduite causele, si afacerile nostre bisericesci.

Mai departe trecu la: causele spirituale (res spirituales). Acestea suntu greu de a le otari si defini, fiindu ca canonistii, care au scrisu dreptulu canonicu chijamati fiindu spre acesi'a, pana in diu'a de astadi inca nu suntu un'a, si intielesi intre sine.

Unii canonisti, au in trodusu si numitu cause spirituale astfelu de lucruri, despre cari nici la unu intieptu alu lumei, si nici la unu juris consultu nu se afla asi'a ce-va; — dara si din sant'a Scriptura se vede a nu se putea rectificu. De exemplu: dieciniela (dijma) care s'a datu la unele biserici din imperatia lui Christosu, si vasele sacre din biserica, cari la unii canonisti se numescu cause spirituale (res spirituales), ori aternatori (adhaerentes), aceea ce, dupa parerea mea, anevoie pote fi adevratu.

Dara lumea pote sa treca si preste acesti'a cu crutiare, caci suntu relative, si si ele porta caracterulu tempulu in care s'au denumitu asi'a. Se crede, ca impartirea urmatorea in a) cause pure spirituale (res mere spirituales) si b) cause bisericesci (res ecclesiasticae) aru fi mai adevrata si salutaria. Dupa acesta impartire se aru tinea a) de cause pure spirituale: 1) adevyerulu credintiei; 2) predicarea cuventulu lui Ddiu; 3) administratiunea sacramentelor; 4) rugaciunile publice; 5) ceremoniile bisericesci; 6) servitiulu ddiu; iera b) de cause bisericesci: 1) persoanele preotiesci si trebile lor in intielesu strinsu; 2) disciplina preotiesca; 3) pedepsele preotiesci; 4) causele matrimoniale; 5) patronatulu. (oho!) averile bisericesci, si dora mai altele.

In capetu trecu la: Originea si istoria institutulu numitu consistoriu.

Asup'a obiectulu acestuia au fostu si suntu in biserica controversu scientificu de mare resultat de instructiune.

Sciintia critica se vede a se aplica si decide intr'acolo: 1) cumca institutu consistoriu nu este de origine si dreptu divin; 2) cumca nu se pote dovedi nici din statulu republicei iudovesci, carea era rpublica teocratica; 3) cumca nici din testamentulu nou nu se pote coindica necesitate consistoriulu; 4) nici din doctrina si pracs'a apostoliloru; 5) cumca nici apostolulu Pavelu nu au invetiatu despre necesitate acestui institutu, precum vreu unii; 6) cumca consistoriulu nu precede din judetiulu presbiteriloru; 7) dara nici din judetiulu episcopescu; 8) cu atat'a mai putienu din sinodulu eparchialu.

Este lucru cunoscutu cumca inca in alu 2-lea seculu dupa Christosu, sub imperatulu Adrianu, se judecau trebile civile in judetiulu numitu „consistoriu“ unde de regula presidia imperatulu; judecatorii acestui judetiu se numeau „asesori“. Grecii au numitu acestu judetiu „Sinedriону“, care numire se crede a precede, din iudovescu Sanhedrin.

Dela acestu judetiu imperatescu numitu: „Consistoriu“, s'a imprumotatu numele si forma consistoriiloru nostre bisericesci, cari s'au desvolutu istorice in decurgerea seculiloru, judecandu-se causele bisericesci mai multu dupa dreptulu romanu, dara mai ca in specia dupa procedura (par-

tea formaria) a acestui drept; până cându din alu 12-lea seculu începându s'a constituitu meru sî dreptulu canonicu in forma corespunditoare cerințelor.

Imperatii judecau pre episcopi și clerici, precum și cauzele bisericesti, in consistoriile loru civile, precum au făcutu începutulu și primulu Imperatu crestinescu Costandinu celu mare, care se numea pre sine episcopu dela Ddieu constituitu preste toti Episcopii, spunendu Episcopiloru sa grijesca numai de trebile interioare ale bisericiloru; suntu unele marturii și in contra acestei afirmări, in sa pracs'a temporiloru acelor'a dovedesce din contra.

Pentru care amestecare a imperatului Constantinu in trebi bisericesti l'au și certatu și ocăritu Episcopulu dir Cordub'a Spaniei. — Si cu istoria a mâna se pôte dovedi, cumca in tôte imperatiile, și in toti seculi, precum in biseric'a orientului, asiã și in acea a apusului, până astadi nu au încetatu cêrt'a și pretensiunile — in mesurã mai mare ori mai mica — de a participa și mireni in judetiile bisericesti; ba ce este mai multu, ne-a pestratu istoria date, cumca au fostu tempu, inca înainte de reformatiunea protestantiloru, cându in unele state din Germania și in Francia premea laolalta cu mireni siede in consistoriu și judecã nu numai cauzele bisericesti, ci pre cumu se vede și mirenesci; deunde apoi se au nascutu cêrt'a ntre capii lumesti și bisericesti.

Si ieca astadi acêsta întrebare de a participa și mireni in consistoriile bisericesti ca judecatori, la ordinea dilei in acestu maritu congresu.

Acêsta ar' fi dupa parerea mea pre scurtu, originea și istoria consistoriiloru, căci a dezvoltã principiele aci enunțiate pre largu no me ingaduie timpul și dora nici loculu.

Dupa promiterea acêsta, eu sumu asiã de liberu a face urmatoria motiune ori propusetiune:

Cumca consistoriulu sa se compuna din preoti și mireni, inse încãtu sa se pôte constitui asiã: 1) cumca in cause pure spirituale (res mere spirituales), precumu și in cause bisericesti (escipiendu cauzele de disciplina preotiesca și cauzele de matrimoniu, încãtu acestea privescu despartirea matrimoniu de totu, ori dela patu și mēsa), se judece numai preoti; era 2) cumca, in cause de discipline preotiesti și in causele de matrimoniu, cu privintia numai la despartirea casatoriei de totu, ori dela patu și mēsa, se judece preoti dinpreuna cu mireni in numeru asemenea.

Si acêsta credu, dupa priceperea mea, a fi cu putintia și inca din urmatorele motive: 1 fiindu ca, spre a luã și mireni parte in consistoriulu bisericescu la deciderea cauzelor anumite, este deja o necesitate fisica și morala devenita imperativa.

2. fiindu, ca nu este in contr'a canōnelor, dēca și mireni voru luã parte in consistoriu la judecarea cauzelor numite (dēca se va afirmã din contra imi retinũ dreptulu inca odala de a vorbi la obiectu spre demonstrare.)

3. fiinduca, cauzele bisericesti memorate suntu de natura spirituale și seculara de unde urmēza naturalminte, cumca precumu suntu cauzele, asiã trebuie sa fie și judii (quales suntu causae, tales requiruntur iudices)

4. fiinduca, biseric'a pre cumu amu aratalu mai susu, sta din poporulu bisericescu și din preoti, de unde urmēza, ca mireanu nu pôte fi eschisu cu dreptate a judecã de cauzele sēle bisericesti, dar mai vertosu amu judecã de cele cari suntu de natura spirituala și seculara.

5. fiinduca, fãra dreptu se obiectēza mirenilor ignorantiã in S. Scriptura, de ôre-cē prin primirea darului Dohului santu, s'a reversatu binefacteria, noului testamentu asupra tuturor crestiniilor și nimenea nu este opritu a judecã de religione, încãtu din temelurile S. Scripturii sa pōta desclini binele de reu.

Apoi apostolulu Pavelu dice. Toti crestini suntu neamulu celu alesu, toti suntu sacerdoti regali, poporu santu.

In urma ajunge, si este destulu in judecã i neteligentiã a r ei in b

6. fiindu ca, consistoriulu resp. dēca ar' sta din preoti și mireni, in reciprocitatea colegiala, anevole se va pētē gresii in contra legiloru bisericesti!

7. fiinduca, chiaru santa Maica bisericã invatã dicãndu:

Daca te au vetamatu de aprōpele, sfatuescelu singuru, apoi chiama inca 2 frati spre alu certã, in urma aratalu bisericiei. Biserica inse o formēza și poporulu bisericescu, dreptu acēsta credu ca aru putea judeca și elu de dreptu.

8. fiindu ca, dēca este absolutu de l'psa, sa pōta afla de judecatori și barbati mireni cu studii teologice.

9. fiindu ca, dēca treb'a acēsta nu este in contr'a canōnelor, atunci tradițiunea și pracs'a bisericiei gr. or. ortodoxe, inca nu pōte fi astufeliu de decidaloria fatia cu spiritulu timpului și recerintiile imperative ale salutei poporului bisericescu.

Acestea suntu prescurtu motivele mele, pentru introducerea mirenilor in consistoriu de judecatori in cauzele numite.

Onoratu Congresu! sciu, și eu, precum scie dora mai tōta lumea nōstra bisericēscã, cumca pre fundamentulu canōnelor s'au pastratu biseric'a nōstrã, și pre fundamentulu chiaru a acestor canōne ne aflãmu noi astãdi aci adunati, asemenea recunoscem, cumca aceste canōne trebuie și in venitoriu sa fia scutul bisericiei, — in sa eu trebuie marturisescu cumca aceea ce se cere, nu este in contr'a canōnelor, apoi sub impregiorãrele intelitōrie, optimismulu nu este bunu și se pōte templã, cumca dusimanulu d nlantru multu mai înainte va sa fie spre stricaciune decãtu celu din afara de care se temu unii.

Pentru acēsta eu recomendu onoratului congresu, in seriōsa atentiune și dejudecare caus'a acēsta vitala a bisericiei nōstre.

Dlu dep. Galo: Inaltu presidiu maritu congresu! Nu vrēu sa-i urmezã antevorbitoriulu pre terenulu istoriei bisericesti, din care si-au alesu datele spre a dovedi permissibilitatea intrãrei mirenilor in scaunele protopopesci și consistoriali; adeca a l'ãrei toru parte la judecare in trebile disciplinari și matrimoniali. Fiindu ca vre-unu datu pozitivu din istoria bisericiei nōstre n'a reprodusu, ci multe semne me lasa a crede, ca dlui in tōta argumentarea sea a avutu inaintea ochiloru dreptulu canonicu și istoria bisericēscã a bisericiei catolice, asiã i-lu vediu acceptandu impartirea trebilor bisericesti in res moere spirituales, res ecclesiasticae et mixtae in intiesulu cum e obicinuitu in biseric'a catolica, asiã l'amu auditu vorbindu despre dreptulu de patronatu și luãndu de acolo arguminte, până cându totu canonistulu gr. orientalu scie, ca dreptu de patronatu in biseric'a nōstrã nu esista.

Preste totu încãtu e admissivera propunerea dlui antevorbitoriu din punctu de vedere alu canōnelor positive a bisericiei nōstre, lasu sa desfasuie și deslusiēscã ômeni competentu, cari in urm'a unui studiu mai lungu, cãrui'a si-au consacratu viēti'a, au petrunsu in spiritulu acestor canōne, credu ca ne-arũ putē dã in asta privintia mai buna chiarificare Escelentiã Sea Par. Metropolitu și Archiepiscopu, căci in cestiuni de atare insemnetate cându o norma chiaru ne lipsesce, mi va concede și dlu antevorbitoriu, cumca nu se pōte luã omulu dupa explicatiunile dubie a unui sēu altui canonu, ci deduceriile sa se faca din spiritulu intregulu cuprinsu alu canōnelor cu privire la pracs'a bisericēscã. Constatazu numai de pâna acum, cumca propunerea dlui antevorbitoriu involvėdia o reforma adencu taietōre in organismulu nostru bisericescu, și ca spre a ne putē dechiarã pentru atare reforma trebui așa ne documentede necesitatea schimbãrei stãrei de pâna acum a institutiilor nōstre, oportunitatea și practicabilitatea modrului de innoire recomandata de densulu. Acēsta inse nice pre departe nu a făcutu nice nu-lu amu auditu argumentãndu in directiunea acēsta, și nice ca i aru fi fostu usioru, pentru ca trebuia sa se dovedesca, cumca preotimea fiindu ea singurã judecãtōre in trebile acēstea a comisu atari abusuri, cãtu in interesulu binelui comunu alu inaintãrei și in florirei bisericiei nōstre cauzele acelea nu se potu lasã pentru mai incolo in mân'a preotimei, iara de alta parte, cumca mireni aru da mai multa garantia in asta privintia. Sa ne ferimu mai incolo Dloru de a face din trebile nōstre stricte luate bisericesti lucruri lumesti, ca nu cum'ã in urma sa nu ne remãna mai multu nimicu bisericescu, in intiesulu strinsu alu cuventului și se surpãmu prin acēsta cu timpul tōta autonomiã bisericiei.

Din aceste motive sum in contra propunerei Dlui Mangiuc'a și sprijinescu principiulu adoptatu de comisiune.

(Va urmã)

Evenimente politice.

S a b i i u. 16 Octomvre.

Legea pentru nationalitãti in forma de proiectu din partea comisiunii a publicãmu mai la vule in tōta estenderea ei*) Cei ce au cetitu proiectulu serbitoru și romãnilor, publicatu și din partene in trecut, voru aflã diferentiã intre unulu și altulu. Aici la loculu unde avem mai multu de a inregistra fapte, observãmu, ca punerea in lucrare a proiectului de fatia va involve greutãti pentru acei cetãtieni ai statului, unde limb'a magiara nu are atãtã frecuentia. Patres conscripti, mai alesu ai natiuniloru nemagiare, voru ave indoita detoria de a atrage atentiunea asupra acestor greutãti cari impreuna cu sine danna pentru afaceri și pentru cetãtieni respectivi și prin urmare pentru statu.

Dupa „Esti Lap“ asupra lezei de uniu n e a Transilvaniei cu Ungaria s'a ticutu o conferintiã la ministrulu cont. Em. Miko. Proiectulu de lege privitoriu la unione cuprinde intre altele inceptarea guvernulu transilvanenu la 1 Maiu 1869; inceptarea n u m i r e i teritoriiloru usitata pâna acumu dupa nationalitãtile: ungariloru, secuiloru și sasiloru; comitiu supremi, judii regesci, capitaniu supremi și comitele sasescu se ficu membrii casei magnatiloru in dietã Ungarei. Comitatele și celelalte jurisdicțiuni voru comonã deadreptulu cu ministeriulu ung. responsabilu; cu tōte acestea in sa va resiedea in Transilvania unu commissariu alu regi-molui.

In universitate fundulu regiu in siediñia sea dela 26/14 Octobre ast'rnũ Klein, Bedeus și Theil o propunere de urgentia cã protestatiune in contr'a dicisiunii dietale dela 19 Oct. a. c. in urm'a cãrei a dōu'a instantia in afaceri judecãtoresti va fi n u m a i Tabl'a regia de a M.-Vasiarheiu pentru intrēga Transilvania.

Din afara, scirea cenii se pare mai insemnata este, ca iera se vorbesce de invitarea la unu congresu european. Invitarea aru urm'a și acum din partea Franciei.

Dietã Ungariei.

In siediñtia din 10 Octobre se impunternicesce presedintele cã sa conchieme prin telegrafu pre 15 Octobre pre membrii comisiunii nationalitãtilor, cari suntu absentu, la consultare comissionala.

Dupa unele raporturi ale comisiunii verificãtōre se pune la ordinea dilei proiectulu de lege privitoriu la sistarea lezei de usura.

Se incēpe desbaterea generala. Ministrulu de justitia Balh. Horvath recomanda prin o vorbire proiectulu de lege spre primire.

Dupa desbaterea speciala se primesce proiectulu amintitu cu unele modificatiuni. Acēsta se cetesce apoi in s i e d i n t i'a din 12 Octobre a casei de susu și se tiparesce spre a se pune la ordinea dilei; eara in siediñtia casei de josu totu din 12 Octombre, dupa incurgerea unor petitiuni dupa a trei'a cetire se primesce unanimu proiectulu susu amintitu impreuna și proiectulu de lege privitoriu la desdannarea urbariala.

In siediñtia din 15 Octobre cetesce referintele Ludv. Horvath raportulu comisiunii centrale despre raportulu comisiunii de condicitiune in caus'a principiiloru fundamentali, ce suntu de a se tractã in sensu legislatoriu, a proiectului procedurii civile, cari se voru pune in siediñtia urmatōre la ordinea dilei. Bar. Gabr. Kemény referēza, ca cu privire la stirpirea lotrilor comisiunea financiãla afla de ajunsu o suma de 60,000 fl. In fine se otãresce ca in siediñtia viitōre sa se puna la ordinea dilei legea privitōra la venatu.

S i e d i n t i'a din 19 Octobre. Dupa unele interpelatiuni, intre care este și a dep. Simay cãtra ministrulu de finantia pentru sistarea vãmei, ce se platesce la poduri și drumuri in Traun'a, — se incepe desbaterea asupra principiiloru fundamentali a procedurii civile, care se primescu pâna la „sistarea tabelor districtuale.“ Aci se nasce o desbatere infocata asupra punctului c) din proiectulu comisiunii, unde se dice, ca de o cam data sa fia numai o tablã reg. in Ungaria și unu'a in Traun'a. La desbaterea acēsta laura partē mai multi deputati, dintre cari cei mai multi vorbira pentru proiectulu comisiunii și in fine se primesce acēsta cu maioritãtea voturilor.

*) Traducerea „Federatiunii“

Sedinția din 20 Octombrie. După autenticarea protocolului vine la ordinea zilei reformarea procedurii civile. La punctul e), despre judecătoria preoțiasca asupra căsătoriei, i.e. K. Tisza, convențiu, combate principiul, că sa judece preoții despre căsătoria, nu se învoiesc pre deplin nici cu proiectul comisiunii, ci e de parere, ca ori-ce cauza fără excepție sa se otărăsea înaintea forului civil; daru fiindu ca recunoșce elu însusi, ea prin aceea inca nu aru fi deslegata cestiunea, sa se esprime ca sa deorece cestiunea acest'a nu se pôte deslegă definitiv, fără prin introducerea căsătoriei civile, asiă se însărcineza ministeriulu, că inca în decurgerea sesiunii presinte sa aduca unu proiectu de lege în privința acest'a (aplause în stâng'a). —

Superintendentele G. doli luându cuventulu nu afla în reportulu comisiunii centrale egal'a îndreptărire, pentru ca după acest'a consonanța cu propunerea originala a ministeriului, credinciosii bisericiei romano-catolice, unitii și greco-orientalii aru avea sa decida de aci înainte cauzele de căsătorie la forurile lor proprii de căsătorie. Despre cele două confesiuni, despre cea evanghelică din Transilvania și despre cea a unitarilor nu se amintesc în raportu nemio'a, însă se pôte presupone, ca nici pre acestea nu le va angustă în esecerea drepturilor lor câștigate, asiă aru mai fi israeliții și evanghelicii din Ungaria esclusi dela dreptulu, de a-si judeca cauzele lor de căsătorie înaintea judecătorilor lor proprii bisericesci. Cumca acest'a împregiurare nu aru corespunde principiului de egal'a îndreptărire o aru putea vedé ori cine. Vorbesce apoi despre căsatoriile amestecate cu catolicii, despre consecințele cele nedrepte, ce le au acestea în favorea catolicilor, și în fine recomanda egal'a îndreptărire, în privința legii din cestiune, pentru toate confesiunile. La cestiunea acest'a mai vorbira Gabr. Varady și Deak pentru propunerea lui Tisza, asemenea: Csanady, Bobory, Szasz și Dobransky vorbescu pentru Geduli, Sigismund Popu pentru propunerea comisiunii centrale. Cuceticiu apara în contradicere cu ca sa intréga forurile preoțiesci preste totu și documentéza necesitatea lor din dogmele catolice.

În fine se face votisare. În contr'a propunerii comisiunii de codificatiune voteza 147, pentru propunere 80; absentii sunt 174 de ablegati. — După acest'a se votéza asupra propunerii secțiunii centrale și se primesce prin majoritate.

În sedinția din 21 Octombrie a casei de susu se cetesce raportulu comisiunii despre desdaunarea... urbariale și după desbaterea generale se primesce proiectulu de lege cu unanimitate în desbaterea generale și se primescu toti §-fi cu o mica modificatiune. — Bela Liptay recomanda proiectulu de lege despre sistarea legii de usura, carele atatu în desbaterea generale, câtu și în cea speciala se primesce fără vreo discussiune esentiala.

Sedinția din 21 Octombrie a casei de josu. La ordinea zilei e continuarea desbaterei asupra principiilor fundamentali din procedur'a civila. La punctulu 11, carele otărăsece, ca ori ce cauza pôte trece prin cele trei instantie pâna e în posesiune, face N. Szabó amendamentulu, ca de ja după sentința instantiei a doua are sa urmeze implinirea ei. Alte amendamente și observări facute din partea unora, nu se primescu. Si asiă principiile procedurii civile, accentuate de comisiunea centrala, sunt primite și în desbaterea speciala. —

Proiectu de lege despre egal'a îndreptărire a naționalităților.

Cetățenii țerei de deosebita naționalitate fiindu declarati de egal'u îndreptăriti inca și cu privire la folosirea limbii lor materne, îndreptăritia lor egale, cu respectu la unitatea țerei, la posibilitatea și oportunitatea practica a guvernării și a administrațiunii de justitia rapede și punctuali, se statorosece în următoarele:

§ 1. Fia-care cetățenul alu țerei pôte sa-si dea esibilitate în limb'a materna la comunitatea sa propria și încatu va puté fi întielesu, și la alte comunități, asijderea la oficiulu sau cereuale și bisericescu, precum și la guvernulu statului.

În comunitățile acele, unde nu pôte fi întielesu în limb'a sa materna, se pôte folosí de limb'a protocolului, séu de ore-care-va limb'a protocolaria a comunității séu a jurisdicțiunii respective; în esibilitate adresate jurisdicțiunii se și organelor centrali séu cercuali, se pôte folosí de

limb'a protocolului séu de ore-care-va limb'a protocolaria a jurisdicțiunii séu a comunității se proprie; în esibilitate adresate altor jurisdicțiunii séu organelor acelor'a, numai de limb'a protocolaria se de ore-care-va limb'a protocolaria a jurisdicțiunii respective.

Folosirea limbii pre terenulu legislativu este determinata prin §§. 13—21.

§ 2. În adunări comunale, bisericesci și municipale, folosirea limbii materne este libera tuturor acelor'a, cari au dreptulu de a vorbi.

§ 3. Fia-care cetățenul are dreptulu pentru sine séu în societate cu consocii se de specialitate, de a determiná limb'a instruciunii, respective limb'a manipulațiunii afacerilor în toate scólele private, institutele și reuniunile infintiate sub priveghierea guvernului din mijlocele proprie séu intrunite legalmente pentru promovarea economiei publice, a industriei, comerțiului, a artiloru, sciintielor și a dezvoltării generali.

Cu privire la folosirea limbii afacerilor, voru fi a se tené în vedere determinatiunile §-lui 1.

§ 4. Comunitățile bisericesci sunt îndreptărite, remanendu neatins drepturile jurisdicțiunilor lor bisericesci, a determiná limb'a, în care voru fi a se duce matriculele și a se decide cauzele bisericesci, precum și între marginile legii de instruciune a țerei, a determiná limb'a instruciunii în scólele lor.

§ 5. Corporatiunile și jurisdicțiunile mai înalte bisericesci i-si determina ele inele fatia cu comunitățile bisericesci limb'a discussiunii, protocolului, manipulațiunii interne și a comunicatiunii. Dacă acest'a nu aru fi limb'a oficiala a statului, protocolulu se va manipolá, din punctulu de vedere alu priveghierii statului și în limb'a oficiala a statului.

Limb'a corespondentii deosebitelor biseric și jurisdicțiunii superioare bisericesci între sine este limb'a oficiala a statului.

§ 6. Comunitățile bisericesci, precum și jurisdicțiunile mai înalte și supreme bisericesci se potu folosí în esibilitate lor cátra guvernulu de limb'a lor de manipulațiune séu protocolaria și de limb'a oficiala a statului, în esibilitate lor cátra jurisdicțiunii și cátra organele acestor'a se potu folosí de aceleși limbi séu, deca au mai multe limbi protocolarie, de un'a dintre aceste.

§ 7. Adunările comunale potu ele inele a-si alege limb'a lor protocolaria și de manipulațiune interna. Protocolulu are a fi manipolatu totu odata și în limb'a în care 1/3 dintre membrii îndreptăriti voru afla de lipsa manipulațiunea aceluia.

§ 8. Deregatorii comunali sunt îndetorati a se servi în atingerea lor cu individii particulari, în câtu se pôte de limb'a acestor'a.

§ 9. În esibilitate lor adresate guvernului, comunitățile potu sa si întrebuinteze limb'a lor protocolaria séu limb'a oficiala a statului, iera în cele adresate jurisdicțiunilor, limb'a statului séu limb'a protocolaria a respectivelor jurisdicțiunii. Acea-si mesura va fi de observatu si cu privire la esibilitate adresate jurisdicțiunilor, luându afara totusi organele cercuali proprie, caror'a potu fi predate și în limb'a lor protocolarie proprie.

§ 10. Limb'a protocolaria și de manipulațiune interna a jurisdicțiunilor, afara de limb'a oficiala a statului, este ori-care limba, a carei'a folosire este considerata de necesaria celu putieniu prin un'a a cincea parte a celor îndreptăriti de a votá. —

§ 11. Deca în sensulu §-lui 10 ore-care-va jurisdicțiune va întrebuintá în manipulațiunea protocolaria și oficiile pre lâng'a limb'a oficiala a statului, inca și un'a alta limba, testulu conceputu în limb'a oficiala a statului va decide în casuri de dubietate atatu cu privire la întielesulu protocolului câtu și la citatiunile oficiali.

§ 12. Deca din partea jurisdicțiunilor se voru asterne guvernului scólele comunale séu orfanali, cari nu sunt concepute în limb'a oficiala a statului, séu se voru asterne pre calea apelatiunii planșori private, cari asiderea nu voru fi concepute în acest'a limba, trebuie sa i se substerna totu odata și o traducere autentica magiara, mijlocita prin jurisdicțiuni.

Spre acestu scopu, fia-care jurisdicțiune, unde va fi de lipsa, este îndetorata a-si întocmi unu traducatoriu séu mai multi, proveditu cu cunos-

tința limbilor referite; cari se voru îndetorá prin juramentulu la implinirea punctuale și fidelu a agendelor lor.

§ 13. Deregatorii jurisdicțiunilor sunt îndetorati a se folosí în atingerea lor cu comenle, adunările, jurisdicțiunile mai înalte bisericesci, reuniunile, institutele și particularii de sub sfer'a activității lor oficiali, încatu se pôte de limb'a acestor din urma.

§ 14. Între sine și în scrisorile adresate guvernului, jurisdicțiunile se folosescu de limb'a oficiala a statului, înse în un'a rubrica mai de aproape voru pôte întrebuintá și limb'a, care o folosescu, pre lâng'a limb'a statului, în protocolu și în manipulațiunea interna.

§ 15. Fia-carele locitoriu alu țerei, în casurile cându, fără întervenirea vre-unui advocatu, ori ca acuzatoriu, acuzatu, séu petitoriu, în persóna séu prin vre-unu mandatariu alu se e în dreptu de a rechiamá scutul legiloru și ajutoriulu judiciale, este îndreptătitu a se folosí:

a) înainte judecătoriai comunității se, de limb'a sa materna,

b) înainte judecătoriai altor comunități, de limb'a séu de un'a dintre limbile, în care se manipoléza protocolulu și afacerile comunității respective;

c) înainte judecătoriai jurisdicțiunilor din cerculu se propriu, de limb'a manipulațiunii interne, séu protocolaria a comunității se proprie;

d) înainte altor judecătoriai, fia aceste din jurisdicțiunea sa propria séu din una jurisdicțiune straina, va avé a se folosí de limb'a protocolaria a jurisdicțiunii, de care se tiene judecătoria respectiva.

§ 16. În casulu aretatulu la § 15, atatu în procederea sa relativa la procesu câtu și afara de acea, la ascultarea martorilor, la inspectiunari judiciale și la alte acte judecătorești, judele se va folosí de limb'a persónelor ascultate séu întrebuintate, înse în protocolulu de pertractare de limb'a oficiala a statului; în casu înse cându partidele nu aru întielege acest'a din urma, judele va esplicá partidelor cuprinsulu protocolului, în casu de lipsa cu ajutoriulu unui interprete.

Judele este asiderea îndetoratu a esplicá și, după împregiurări, a interpretá partidelor inca și documintele mai însemnate a le procesului, în casu cându acestea aru fi concepute într'unu limb'a neîntielesu de un'a séu alt'a dintre partidele litigante.

În întresulu partidei, carea are a fi citata, resolutiunea de citatiune se va concepe în limb'a ei materna, în casu cându se va pôte erui cu de grab'a, de altmintrea în limb'a protocolaria a comunității, în carea lociesce partid'a care are a fi citata, séu chiaru și în limb'a oficiala a statului.

Testulu originalu și autenticu a celor-lalte resolutiuni, decisiuni séu sentintie, este totu-de-un'a celu magiaru, judele este totu-si îndetoratu a le face cunoscué, respective a le immanu fra carei partide inca și în limb'a, carea partid'a o doresce, în câtu acest'a limb'a ar' fi aceea séu un'a dintre acele, în carea se manipoléza afacerile și protocoalele jurisdicțiunii, de care se tiene și judele însu-si.

§ 17. Deca asemenea procese se continua la instantia mai înalta, judecatoriulu e îndetoratu ex offo, că toate documintele, cari nu sunt concepute în limb'a oficiala a țerei, sa le traduca în limb'a unguresca, prin traducatori sistemisati în fruntea jurisdicțiunii, și se susterna traductiunile deodata cu procesulu la judecătoria de apelatiune.

Decisiunile, conclusele și sentintiele judecatorilor mai înalte au a se concepe în limb'a oficiala a țerei, prin urmare la publicarea acelor'a, judecătoria de I instantia este îndetorata a observá acea-si prescriere, care sa aretatulu în punctulu din urma alu §. 16, în privința publicatiunii sentintielor judecătorești de I instantia.

§ 18. În toate procesele, în cari partile se suplinescu séu trebuie sa se suplinescu prin advocatu, limb'a pertractării, a decisiunilor, concluseror și sentintielor, este limb'a oficiala a statului.

Excepțiune face numai conelusul de citatiune în privința carui au a se observá determinatiunile §-lui 16.

Fie-care parte este îndetorata, că sa aduga unu documentu întrebuintat în acest'a scopu.

fi concepute in limb'a oficiale a tieriei si una traducere un g u r e s c a .

Traducerile subsemnate in comunu de reprezentantii ambeloru pãrti, cari pórta procesu, au a se considerá cá autentice, daca inse partea contraria ar' trage la indoiéla fidelitatea traducerii unguresci, traducerea are a se autenticá prin traducatoriulu juridictionalu.

Protocóele despre inspectiunãri si ascultarea de martori, au a se concepe si in atari procese in limb'a persóneloru ascultate, inse in casu de apelatiune are a se adauge la protocolu si traducerea un g u r e s c a ex offo.

§. 19. Prescrierile de tace, cu privire la traducatori, cari au a se asiediã la juridictionile singuratiche, le va statori ministeriulu de interne.

Daca documintele sunt concepute intr'o limba pentru care la respectivã juridictione nu este traducatori de specialitate, — acelea au a se tramite la sectiunea de traducere, ce se va organisã spre acestu scopu in sinulu ministeriulu de interne.

§. 20. La afacerile, cari cadu sub competitiã judecatoriilor cambiãli, limb'a procesulu, in interesulu credetulu publicu, este limb'a oficiale de statu.

§. 21. Limb'a manipulatiunii interne a judecatoriilor seculari, cari aterna de la alegere, e limb'a oficiale de statu; judecatoriile seculari si-alegu ele inse-si limb'a manipulatiunii.

§. 22. La deregatoriile cartei funduale are a se intrebuintiã limb'a oficiale de statu, totu-si resolutiunile si estrasele, daca postescu partidele, au a se edã si in limb'a protocolaria si a manipulatiunii interne a juridictionii.

§. 23. Limb'a oficiale a judecatoriilor, cari depindu de la denumirea guvernulu e e s c h i s i v u c e a u n g u r e s c a .

Spesele traducerii le solvesce in procese partea, carea pierde; ele trebuie inse anticipate de cátra partea, carea susterne documintele de tradusu. Unde nu obvine asemene casu, cum e de la protocóele despre inspectiunare si ascultarea marturiloru, detorintiã anticiparei ingreuneza pre actoru.

§. 24. Daca ómeni privati, biserice, societãti private, institute private si atari comunitãti, cari nu posedu nici unu dreptu juridictionalu, nu ar' intrebuintiã in esibilele loru cátra guvernulu limb'a oficiale a acestui-a, are a se adauge testulu ungurescu alu resolutiuniloru, ce voru urmã pre asemeni esibile, a fara de casuri urginte, si o traducere in limb'a esibitulu.

§. 25. In interesulu succesulu instructiunii publice, in interesulu culturai comune si a prosperitãtii, ministrulu de instructiune este indetoratu a se ingrigi, cá cetatienii patriei de fie-care nationalitate se-si póta cultivã prunciã in limb'a materna

Spre acestu scopu, ministrulu de culte dispune, cá in tienuturile, unde suntu numerosi cetatienii de o nationalitate, si nu este scóla corespundetória indigintiloru poporatiunii, séu nu suntu destule institute de invetiamentu de acestea, sa se infiintieze dupa potintia institute de invetiamentu, corespundetórie scopuriloru atinse.

§. 26. In tienuturile in cari se usueza mai multe limbe, ministrulu de culte are a se ingrigi, cá scolarii din scóele mudiocie se capete invetiatura deplinu gramaticale si in limb'a loru materna.

§. 27. La institutele de invetiamentu mai inalte, cari se voru infiintia in tíera, se voru radica catedre pentru limbele nationalitãtiloru, cari locuescu in massa in acelu tienutu.

§. 28. La universitatea tieriei limb'a propunerei este cea un g u r e s c a , totu-si — in câtu nu se va fi facutu pãn'acumu — se voru radica catedre pentru limbele cari se usueza in tíera si pentru literatur'a loru.

§. 29. Fiindca la inlocuirea oficiiloru si in venitoriu se va considerá numai capacitatea personale, nationalitatea cuiva nu mai póte fi piedecã nici de ici in colo, pentru inaltirea lui la vr'unu oficiu ori demnitate. — Guvernulu statulu se va ingrigi, cá pentru oficiele tieriei si anume pentru posturile de comiti supremi, sa se aplice dupa potintia persoane din nationalitãtile deosebite, cari suntu versate in limbele recerute si proviedute si de altmintrea cu cunoscintele necesare.

§. 30. Ordinatiunile legiloru de mai inainte, cari stau in contradicere cu determinatiunile de susu, prin acést'a se desfiintieza

Carol K e r k á p o l y i .
Ludovicu H o r v á t h .

Bugetulu anului 1869.

(Fine.)

Scopuri pentru studie.

Inspectiunile generale ale cercuriloru scolare	27,400 fl.
Pentru sustinerea si ajutorarea institutelor de invetiamentu	251,300 "
Stipendie si alte spese pentru instructiune	60,300 "

Sum'a: 339,000 "

Sum'a rotunda: 339,000 "

Inspectiunile generale ale cercuriloru scolare.

Salariile oficialiloru	19,000 fl.
Lefele siervitoriloru	600 "
Arend'a casei	1,800 "
Recerintie pentru oficiu si cancelaria, spese de calatoria si pausialu de diurne	3,880 "
Remuneratiuni si ajutorie	620 "
Spese eventuale	1,500 "

Sum'a: 27,400 fl.

Sustienerea si ajutorarea institutelor de invetiamentu.

Subventiunea universitãtii	50,000 "
Politehniculu iosefinu din Bud'a	50,000 "
Recerintie pentru cancelaria, remuneratiuni, recerintie teoretice si practice, materialu de focu, conservarea edificieloru, spese de calatoria	60,059 "

Pentru museulu industrialu, ce se va infiintia in Pest'a

Ajutoriu pentru infiintirea unei sale autonome in spitalulu lui Rochu

Pentru sustinerea institutulu dominióloru anglese, si pentru institutulu loru de invetiamentu

Subventiune scólei reale superióre din Pojonu

Scóla reala inferióra din Cremnitiu

Scóla reala inferióra din Leacovi'a

Gimnasiulu serbescu din Neoplant'a

Academi'a de dreptu din Sabiuu

Academi'a de dreptu din Clusiu

Institutulu medicu - chirurgicu din Clusiu

Gimnasiulu de statu din Sabiuu

Scóla reala inferióra din Gyergyó-Szt. Miklos

Instructiunea mosieloru din Sabiuu

Scóla elementaria gr-cat. din Lapusiu un g

Gimnasiulu gr-or din Brasiovu

Scóla reala superióra din Sabiuu

Sum'a: 251,331 fl.

Sum'a rotunda: 251,300 "

Stipendie si alte spese pentru studie.

Stipendie de calatoria pentru universitãti, academie de dreptu, politehnicu, gimnasie, candidati de profesura

Pentru sustienerea a trei elevi din Banatu in teresianulu c. r.

Recerintele oficiulu si ale cancelariei comisiunii pentru esamenele de statu

Subventiunea casei orfaniloru din Sabiu

Pentru invetiatoriulu desemnulu la scóla elementaria din Clusiu

Ajutorarea fondulu elementariu

" " de stipendie

" " studintiloru seraci

Premie pentru frecuentarea scóleloru

5 stipendie de ale lui Goldbergu

Desdaunarea diecimiei pentru colegiulu reform. din Aiudu

Sum'a: 60,856 "

Sum'a rotunda: 60,000 "

Recerintie pentru cultur'a publica.

Recerintie.

Educatiunea poporala

Pentru ajutorarea institutelor nationali si pentru inaintarea scopuriloru sciintifice

Sum'a: 463,000 "

Educatiunea poporala.

Inspectoratele pentru educatiunea poporala	163,540 "
Institutulu centralu de modelu pentru docintii poporali	16,710 "
Edarea foiei poporale in siese limbe	26,000 "
Stipendie, remuneratiuni si subventiuni, instituirea si ajutorarea scóleloru poporale	150,000 "

Sum'a: 400,000 "

Subventiunea diverseloru institute nationale si inaintarea scopuriloru sciintifice.

Museulu nationalu magiaru

Pentru scopuri artistice

" edarea fantaneloru istoriei magiare, pentru procurãri, pentru ajutorarea artistiloru betrãni distinsi

Pentru scrutãri si comunicãri geografice

Pentru imultirea bibliotecii academiice sciintifice magiare

Sum'a: 63,051 "

Sum'a rotunda: 21,000 "

Acoperire.

Competitie si alte perceptiuni.

Competitie si alte perceptiuni

" din partea fondulu mag. de fundatiuni la spesele contabilitãtii ministeriale; asemenea din partea fonduriloru transilvane de fundatiuni

Competitie din fondulu de studie a opidulu Cremnitiu

Competitie din casa domesticala din Sabiuu

Restituiri:

Bani de mеса de la archiepiscopulu gr-cat. din Blãsiu

Sum'a: 57,018 "

Sum'a rotunda: 57,000 "

Ministeriulu pentru cultu si instructiunea publica.

B.

Recerintie extraordinarie.

Unu edificiu pentru scóla centrala de modelu pentru docintii poporali, si un'a scola elementaria de modelu

100,000fl.

Varietãti.

** Comunicatiunea cu vite cornute s'a deschisu alalta-eri.

** „Gaz. Trans.“ se confiscã pentru publicarea subscrieriloru la pronunsiamentu.

Escriere de Concursu.

Spre reintregirea statiunii devenite vacante de unu invetiatoriu gr or. in **Moravitia**-Eisenstein se escrie prin acestu concursu.

Petitorii acestei statiunii cu care e impreunatu unu salariu anualu de 126 fl. deputatu de lemne 6 fl 30 xr., si pentru scóla de duminec'a 8 fl. 40 xr. au a-si asterne suplicele scrise cu mân'a loru proprie, pre lângã documentarea etatei, stãrei, moralitãtei si cualificatiunii câstigate pentru specialitatea de invetiatoriu, in restempu de si es e septemeni, computãndu dela diu'a escriei concursuali, la venerabilulu Consistoriu diecesanu gr-orientale ala Caransebesiulu.

Vien'a in 15 Octobre 1868.

Directiunea generale,

a societãtii priv. c. r. austriace de drumu de fern.

Burs'a de Vienn'a.

Din 16/28 Octomvre 1868.

Metalicele 5%

Impmut. nat. 5%

Actiile de banca

Act. de creditu 209 80

Argintulu

Galbinulu